

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI XUSUSIY SEKTOR KORXONALARIDA SOLIQ HISOBINI AVTOMATLSHTIRISH YO‘LLARI

Rasulov Lazizbek Farxod o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada soliq tizimida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish orqali soliq bilan bog‘liq barcha xizmatlarni osonlashtirish, ya’ni soliq organlari xodimlari va soliq to‘lovchilarning imkoniyatlari kengaytirish, soliq tizimidagi ko‘plab ishlarni raqamli texnologiyalari orqali bajarish bo‘yicha taklif va amaliy tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: soliq tizimi, raqamli texnologiyalari, soliq hisoboti, soliq tushumlari, soliq, samaradorlik, raqamli platforma, raqamli transformatsiya.

Abstract: In this article, through the effective use of digital technologies in the tax system, all tax-related services are facilitated, i.e., the opportunities of tax authorities and taxpayers are expanded, and many tasks in the tax system are performed through digital technologies. recommendations are formulated.

Key words: tax system, digital technologies, tax reporting, tax revenue, tax, efficiency, digital platform, digital transformation.

So‘nggi vaqtlarda “Raqamli iqtisodiyot” tushunchasi juda ko‘p marta qo‘llanilmoqda. Darhaqiqat, ko‘plab rivojlangan mamlakatlarda raqamli iqtisodiyot ularning rivojlanish omillariga sezilarli darajada ta’sir o‘tkazgan. Raqamli iqtisodiyot – bu xo‘jalik faoliyatini yuritish bo‘lib, bunda ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatishdagi asosiy omil raqamlar ko‘rinshidagi ma’lumotlar bo‘lib, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu qayta ishlash natijasini analiz qilish yordamida har xil turdagi ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar tatbiq qilishdir. Boshqacha qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot bu onlayn

xizmatlar ko'rsatish, elektron to'lovlar amalga oshirish, internet savdo, va boshqa turdagi sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlanishi bilan bog'langan faoliyatdir. Soliq tizimida raqamli texnologiyalardan unumli foydalanish birinchi navbatda davlat soliq xizmati organlari xodimlari tashkil qilinib, amalda qo'llaniladi. Davlat soliq siyosatini amalga oshirishda asosiy mavqeni egallagan soliq organlariga soliq qonunlariga rioya qilinishi ustidan nazoratni amalga oshirishdek yuksak vazifa yuklatildi. O'tgan davr oralig'ida soliq organlari davlat budjetining daromad qismini uzluksiz to'ldirishni ta'minlaydigan muntazam tizimga aylandi.

Soliq tizimida raqamli texnologiyalarining vazifasi soliq xizmati organlari oldiga qo'yilgan masalalarni hal etish uchun to'langan soliqlar va yig'imlar tushumi haqida ma'lumotlar statistikasini ishlab chiqilgan maxsus algoritmlar asosida olib borish va tegishli organlarga uzatish, tushumlar dinamikasini tahlil qilish, boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun tahliliy ma'lumotlarni berish, tahliliy ma'lumotlar asosida hisobotlar tayyorlash masalalarini yechishni ta'minlashdan iborat [1]. Soliq xizmati organlarida axborot tizimlari va texnologiyalarini joriy etishning maqsad va vazifalari soliq xizmati organlari bajaradigan funksiyalar, vazifalar, bir xildagi operatsiyalarni yangi dasturlar bilan imkoni boricha kengroq qamrab olishni ta'minlashdir, zero bu dasturlar soliq ma'lumotlariga ishlov berish jarayonini jadallashtirish, soliq inspektorlari ishining samaradorligini oshirish, ularning ishidagi bir tUSDagi hisob-kitob va oxiri yo'q yozuvlar bilan ishlash yukini kompyuter statistikasining zamonaviy vositalaridan foydalangan holda ijodiy tahlil qilish sohasiga chiqish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019-yilning 10-iyul kuni "Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida"gi qarorni qabul qildi. Farmonida ham soliq tizimida Soliq tizimini yanada takomillashtirish, iqtisodiyotda xufiyona aylanmani qisqartirish va O'zbekiston Respublikasi soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasining asosiy yo'nalishlarini amalga oshirish maqsadida [2]: Davlat organlari va tashkilotlari o'rtasida axborot almashish mexanizmlarining, elektron soliq

ma'muriyatchiligi hamda soliq nazoratini amalga oshirish shakl va uslublarining takomillashmaganligi e'tiborga olinadi.

Davlat soliq qo'mitasi (DSQ) va uning bo'g'inlari bilan ularga aloqador tashkilot va muassasalar uchun talab etilgan tartibda axborot va ma'lumotlar tayyorlashdan iborat. Davlat soliq xizmati organlari axborot texnologiyalarining oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarish uchun quyidagi masalalar hal etilgan [3]:

- Barcha hujjatlar mazmuni va shakli standartlashtirilgan va unifikatsiyalashtirilgan;

- Axborotlar klassifikatsiyalashtirilgan va kodlashtirilgan;

- Bo'g'inlar va tizimning bosqichlari o'rtasida axborotni uzatish tizimi joriy etilgan;

- Avtomatlashtirilgan tizim, hamda u bilan bog'liq bo'lgan axborotlashgan tizim o'rtasida axborotlar almashish yo'lga qo'yilgan;

- Dasturiy-texnik majmua va tizimli dasturiy ta'minot unifikatsiyalashtirilgan. Soliq xizmati organlarida joriy etilgan axborot tizimlari va texnologiyalarining tuzilishi va tarkibi hamda ungayuklatilgan vazifalar soliq tizimida boshqaruvni avtomatlashtirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga u takomillashib, yangilanib borish xususiyatiga ega. Soliq xizmati organlarida soliq obyektlari va ularning tushumlari hamda soliq ishini tashkil etishning avtomatlashtirilgan (axborot texnologiyalarini qo'llash) shakllarini yaratish va realizatsiya qilishdan unumli foydalaniladi. Soliq xizmati organlarida ish jarayonlarini, shuningdek, soliq obyektlari, tushumlari va soliq to'lovchilarning holati va harakati to'g'risidagi ma'lumotlarning yagona axborot bazasini yaratish va unga zamonaviy axborot texnologiyalarni qo'llash ishlari tashkil etiladi. O'zbekiston soliq tizimida bu borada 30 dan ortiq maxsus dasturiy mahsullardan foydalaniladi [1]. Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini kompyuterlashtirish va axborotlashtirish, malakali xodimlarni tayyorlash, kompyuter jihozlari, dasturiy mahsullar bilan ta'minlash hamda zamon talabidan kelib chiqib, soliqdoralarida jamlangan hisobotlarni elektron ko'rinishda quyi soliq xizmati organlaridan Davlat soliq qo'mitasigauzatish, Davlat soliq qo'mitasi tomonidan beriladigan operativ

topshiriqlarni davlat soliq boshqarmalariga va davlat soliq inspeksiyalariga to'g'ridan – to'g'ri uzatish masalalari, shu bilan birga soliq to'lovchi yuridik va jismoniy shaxslarni ro'yxatga olish, ularni davlat budjeti oldidagi majburiyatlarining bajarilishi haqidagi ma'lumotlarni yagona soliq to'lovchilar bazasida saqlash va boshqa masalalar dolzarb masalaga aylandi [3]. Soliq tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashda bir qancha muammolar yuzaga keladi. O'sha muammolardan birini axborot xavsizligini ta'minlash hisoblanadi. Davlatning axborotxavsizligini ta'minlash muammosi milliy xavfsizlikni ta'minlashning asosiy va ajralmas qismi bo'lib, axborot himoyasi esa davlatning birlamchi masalalariga aylanmoqda. Axborotni himoyalashning turli usullari mavjud bo'lib, elektron hujjat aylanishi tizimiga o'tilayotgan bugungi kunda elektron raqamli imzo asosida hujjatlar aslligini tasdiqlash va ularni himoya qilish iqtisodiy axborot almashinuvida eng qulay usullardan biri hisoblanadi. Soliq tizimida raqamli texnologiyalaridan foydalanishning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Soliq tushumlari bo'yicha ma'lumotlarni olish.
- Ish samaradorligini oshirish.
- Qog'ozdagi ish oqimining hajmini kamaytirish.
- Soliq tekshiruvlarini ma'lumotlar bilan ta'minlash.
- Soliq to'lovchilar to'g'risidagi ma'lumotlarning ishonchliligini oshirish.
- Soliq qonunchiligiga rioya etilishini nazorat qilish.

Boshqa har qanday avtomatlashtirilgan tizimlarda bo'lgani kabi, Soliq tizimida axborot texnologiyalaridan foydalanishga ham bir qator talablar qo'yiladi, birinchi navbatda, tegishli funksiyalarni samarali bajarish bilan bog'liq. Ishlab chiqilgan soliq axborot tizimi nafaqat soliq organlari ishlarini osonlashtirishga imkon beradi, balki uning barcha faoliyat elementlarini ham tartibga soladi. Tizim alohida elementlarni va butun tizimni boshqaradi. Hozirgi kunda elektron deklaratsiyalar ham yaratilmoqda. Endi soliq to'lovchilarga soliq deklaratsiyasini elektron shaklda topshirish imkoniyati mavjud va bu, shubhasiz, ularni soliqlarni yig'ish jarayonini osonlashtiradi. Bu usldan foydalanish ancha afzallikka ega

boʻlmoqda chunki soliq toʻlovchilar endi soliq idoralariga tashrif buyurishi shart emas. Shuningdek, oʻz navbatida, soliq inspeksiyasi kiruvchi maʼlumotlarni qoʻlda qayta ishlash bilan shugʻullanmaydi, chunki soliq tizimida axborot texnologiyalaridan foydalanib avtomatlashtirilgan axborot tizimini modernizatsiya qilish imkoniyati mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 10-iyuldagi “Soliq maʼmuriyatchiligini takomillashtirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisi”da PQ–4389-son Farmoni.

2. Oʻzbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi- Toshkent: Gʻafur Gʻulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.

3. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli Oʻzbekiston–2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish tadbirlari toʻgʻrisida”gi 2020-yil 6-oktyabrdagi PF- 6079 sonli Farmoni.

4. Г. И. Абаева “Организация интегрированной информационной налоговой системы”. – М.: Костанай, 2017. – С. 215.

5. Joʻrayev A. S., Berdiyeva U. A. “Soliq maʼmurchiligi” oʻquv qoʻllanma– M: Toshkent–2019. S – 201